

MA 1-LVKAHULL, R.
MA 2-LVKAHULL, R.
Period MA 3
Period MA 2
Mode LMPA PRICE
Mode LMPA PRICE

1010001001010

KASANDRA

AUTORICA PRIČE ASJA BAKIĆ

Čim je ušla u sobu, Leila mi je u krilo bacila *Kasandru*.
Zavalila se u fotelju nasuprot Lari i digla obje noge na
rub mog kreveta. Nije se čak ni izula.

U knjizi je obilježila i debelo podvukla rečenicu: „Zastoj vremena, nikome ga ne želim“.

- Pišeš o Christi Wolf?, pitala sam.

- Ne, ne, klimala je niječno glavom. Pišem longread o medicinskim kuriozitetima.
Pišem o nama.

Leila je bila kolumnistica tjednika „Četvrtak“ koji je izlazio srijedom, a povremeno je za strance pisala dulje tekstove u kojima je objašnjavala zašto je nama na Balkanu uvijek najteže. Te su žalopijke strane redakcije odlično plaćale, što je Lari, koja nam je svima bila menadžerica, itekako imponiralo.

- Umorna sam, rekla je Leila. Vi niste?

U Zlatnu kupolu došle smo prije deset dana i na pretragama trebale ostati još najmanje

toliko. Naravno da smo bile iscrpljene. Baš sam u tom trenutku ležala u krevetu jer su mi u ruku bile zabodene igle i nisam se smjela previše pomicati. Samo sam znakovito zakolutala očima. Lara nije rekla ništa, ali nestala je u naslonjaču. Nije željela pričati o tome kako se osjeća.

- Ponekad pomislim da smo rođene umorne, nastavila je Leila.

Kao što je mene umalo pogodila *Kasandrom*, tako nas je Leila sve redovito gađala tim dubokim i jednostavnim istinama od kojih se ovdje nismo imale gdje sakriti. Naše su bolničke sobe, uostalom, bile u potpunosti ostakljene: bile smo izložene kemijskim laborantima, IT osoblju, liječnicima, raznoraznim znanstvenicima i, naravno, njezinom pronicljivom umu.

- Gdje su Jovana i Teodora?, pitala je.
Trebale bi se uključiti u razgovor.

Ponovno sam zakolutala očima. Čak me i lijeva ruka, koja je bila slobodna, toliko boljela da nisam mogla njome teatralno odmahnuti.

- Teodora vježba tekst u svojoj sobi. Ne znam gdje je Jovana.

- Sigurno nervozno baulja po hodniku, rekla je Lara.

Kraj mojih je vrata u tom trenutku protutnjala nekolicina medicinara, ali nitko nije ušao da ukloni aparat, iako sam se već sva ukočila od ležanja.

- Mislite li da i druge ovako maltretiraju?, pitala sam.

- Naravno da ne. Mi smo jeftina roba. S nama mogu raditi što god požele. Pogledaj samo gdje su nas smjestili. Prizemlje i još gledamo na sjever, rekla je Leila.

Iznad ulaza na naš odjel pisalo je kratko: Srbija, Bosna i Hercegovina, ali ako ćemo pravo – pokrivale smo i Hrvate i Crnogorce jer su u Hrvatskoj sve nekretnine bile rasprodane umirovljenim Englezima i Nijemcima, pa se i demografska slika zemlje radikalno izmijenila. Hrvati su došli k nama jer nisu imali gdje, a Crnogorci koji su prodali primorje Rusima također su se povukli u unutrašnjost. Naselili su istočnu Srbiju. Bor i Majdanpek napokon su živnuli. Dio njih je pak neočekivano otisao u Livno. Nitko nije znao objasniti zašto.

S obzirom na opseg istraživanja u kojem smo sudjelovale kao kontrolni subjekti iz jugoistočne Europe, ne čudi što je *Zlatna kupola* bila ogromna. U zgradu su doslovno strpali čitav svijet. Odmah do našeg odjela bile su, na primjer, smještene žene iz Gane, Obale Bjelokosti i Burkine Faso. S njima smo komunicirale kroz debelo staklo. Tu i tamo bismo radosno u prolazu mahnule jedne drugima, ali vrlo rijetko jer smo većinu vremena ipak bile zatvorene u svojim sobama gdje su nam liječnici nenajavljeni dolazili u vizite. Uvijek smo im morale biti na raspolaganju. Jovana je svejedno, kad god je mogla, hodala gore-dolje tim duguljastim hodnikom koji je prozirno dijelio zemlje Zapadne Afrike od Balkana s jedne, i Srednje Amerike, s druge strane. Sve je bilo izmiješano, ali na vrlo kalkuliran način. Čak ni znanstvenicima nije bilo dozvoljeno zaboraviti na geopolitičke strategije nadređenih. Oni koji plaćaju račune - razmještaju žene, takav je bio dogovor.

Jovana je *Zlatnu kupolu* opisala kao veliki aerodrom na koji žene slijjeću kao djevojčice, a s njega odlaze preobražene, kao pohabani jastučići za pribadače. Uvijek se tako slikovito izražavala. Imala je rijedak dar da u pravom trenutku pronađe pravu riječ. Duboko sam joj na tome zavidjela. Bila je pjevačica, ali znala je baratati jezikom kao rijetko koji pisac. Svoje gaže u Austriji i Francuskoj opisivala je gotovo putopisno. Istovremeno, imala je divan, umirujući glas, pa su je često zvali da sinkronizira crtane filmove i reklame. Ljudi su ovdje njezinu nestrpljivost s medicinskim osobljem tumačili kao snobizam, ali mi smo

znale pravu istinu. Jovana se plašila da će nas sve te silne pretrage, bockanja i skeniranja razotkriti. Bilo joj je nevjerojatno da već nisu.

- Opet su te nakljukali testosteronima?, pitala je kad je ušla u sobu.

- Da, provjeravaju nešto.

- Ne znam zašto te mrvare, znaju odlično da smo ušle u menopazu još preprošle godine.

Bilo je nečeg doista tragičnog u tome što se slom našeg reproduktivnog zdravlja poklopio s potpunim raspadom vrijednosti koje su nam u *Kupoli*, ali i doma usađivane od malih nogu. No nismo hormonalne promjene izazvane globalnim zatopljenjem i siromaštvo shvaće fatalistički, kao teret koji moramo podnosići šutke. Svet kakav smo u djetinjstvu poznavale istopio se u neprepoznatljivu kaljužu mutnih odnosa iz kojih smo željele izaći kao pobjednice.

- Psiholog je već bio?

Bezvoljno sam joj rukom pokazala na testove koje je donio.

- Još deset dana, samo još deset dana, rekla joj je Lara. Strpi se.

- Grozno je ne raspolagati vlastitim tijelom i vremenom, rekla je Jovana. Toliko zarađujem i svejedno ne mogu otkupiti vlastiti život natrag.

Kad bi Jovana, ili bilo koja od nas, odbila doći u medicinski centar, izbio bi ogroman diplomatski

skandal. Toga smo u svakom trenutku bile svjesne. Svjetska zdravstvena organizacija koordinirala je zajedničke napore da se otklone problemi s preuranjenim pubertetom kod djevojčica i naglom menopauzom kod mladih žena. Taj je koordinirani pothvat, međutim, davno prestao biti pitanje reproduktivnog zdravlja žena i pretvorio se u čistu politiku. Rečenica Christe Wolf o zastoju vremena koju je Leila podvukla, odjekivala je mojom glavom i prije nego sam je pročitala. Taj je sentiment bio poznat svakoj ženi u *Zlatnoj kupoli*: kad god bi se načela tema ovulacije, žene su padale u drugi plan, a na prvo mjesto izbjijala je impersonalna briga muškaraca za budućnost ljudskog roda.

- Strpi se, ponovila je Lara, ali strpljenja više nije bilo.

- Predugo su joj jutros snimali glavu magnetskom rezonancijom, rekla je Jovana.

**VIDJELO SE DA JE SVE
RAZDRAŽLJIVIJA. TON
JOJ VIŠE NIJE BIO SMIREN.
OVAKO LJUTITOJ JOVANI
NITKO NE BI DAO DA
SINKRONIZIRA ANIMIRANE
FILMOVE I REKLAME ZA
DJEČJE IGRAČKE.**

- Teodora?, pitala je.
- Vježba tekst. Premijera joj je za dva mjeseca.
- Ne znam zašto se odlučila za tako komplikiran performans, rekla je Leila. Pitanje je koliko će naša publika razumjeti njezinu umjetničku namjeru. Bolje da je odabrala monodramu.
- Balkan je siromašan doslovno, a ne duhom, rekla sam. Ljudi će joj skandirati, vjeruj mi.
- Kako će publika reagirati, posve je nevažno, dobacila je Lara. Teodora sve radi sebi za dušu.
- Htjela sam reći da to nije istina, ali vrata su se širom otvorila i ušla je medicinska sestra Nilsson.
- Kako vam nije mrsko stalno sjediti u tišini?, pitala je.
- Jovana je slegnula ramenima.
- Koja od vas zna znakovni jezik?
- Prije nego su Leila i Lara stigle uskočiti s prijevodom, signalizirala je na aparat i moju izbodenu ruku. Mahnula sam da razumijem.
- Zašto ne razgovarate s njom?, zapitivala je Nilsson uporno. Sigurno joj je dosadno.
- Njoj nikad nije dosadno, rekla je Lara. Stalno nešto čita.
- I to s usana, dodala je Jovana.
- Sestra Nilsson bila je najnovija pridošlica na našem odjelu. Vidjelo se da se trudi, ali teško je probiti naš balkanski cinizam skandinavskom ljubaznošću. Brzo će odustati.
- Kako bi se jadna iznenadila da zna istinu, rekla je Jovana dok je sestri sjedila iza leđa.
- Psiholog još više, rekla je Leila.
- Ja sam šutjela. Medicinska sestra vadila mi je debelu iglu iz vene, htjela-ne htjela morala sam se na to skoncentrirati. Izgurala je zatim aparat na hodnik i nasmiješila se Jovani.
- Sutra je red na tebe, namignula joj je i otišla.
- Dugo smo gledale za njom, kroz deblja, pa tanja stakla, a onda kroz posljednje, mutno staklo koje nam je priječilo izlaz van.
- Strah me, rekla je Jovana. Jednom će zaposliti osobu koja će razumjeti da su hormoni u našem slučaju najmanji problem.
- Ne brini, čule smo Teodoru s drugog kraja hodnika. Prednost Balkana je u tome što ništa nismo digitalizirali. Nema tog doktora koji će kopati po arhivskoj građi da nađe medicinske kartone naših mama.

- Plus, tko se od njih ima vremena baviti telepatijom kad misle samo na jajnike?, dodala je.
- Nije loše to što nas podcjenjuju, rekla sam, iako sam znala da je Jovani to slaba utjeha.
- Ali što ako dođe netko kome ćemo biti prioritet? Što onda? Netko tko će nas stvarno vidjeti? Gledati i vidjeti?

Htjela sam se nadovezati na njezin strah kakvom šalom, ali Jovana je izašla na hodnik. Učinilo joj se da s druge strane vidi Monique, ali tamo nije bilo nikoga, pa se brzo vratila. Sve smo potom utihnule. Leila i Lara gledale su odsutno kroz prozor. Trljala sam nervozno ruku. Morala sam se s njima složiti: sjeverna strana bila je sumorna čak i ljeti. Nisu pomogle ni kanadske guske koje su se tromo gegale po travnjaku.

Kad smo prvi put stigle u *Zlatnu kupolu*, imale smo šest godina. Svakog bismo ljeta, kad drugi idu na more, dolazile ovdje na detaljne pretrage. Po tri tjedna, i tako zadnjih trideset godina. Rasle smo zajedno, okružene staklom. Isprva nismo bile pretjerano pričljive. Lara je prva progovorila. Rekla je nešto banalno, mislim da je jauknula: jao. Brzo smo s onomatopeja prešle na djetinje šale o ljudima koji nas okružuju, potom smo počele pričati ozbiljnije o životu, pa o tome koliko nas *Kupola* nervira.

Kad ti pregledaju grlo, na primjer, i kažu: reci *aaaaaa*, ti kažeš *aaaaaa*, ali onda istovremeno dogovaraš s Teodorom, Larom, Jovanom i Leilom gdje ćete ići na odmor kad se vratite kući. Dnevnice nakon navršene punoljetnosti nismo više davale roditeljima, već Lari koja je baratala brojevima i novcima bolje od bilo kojeg guvernera narodne banke. Naše je novce ulagala u paketu, uglavnom u kriptovalute.

- Da imamo kad uđemo u menopazu, rekla je.

Smijale smo se njezinoj ozbiljnosti:

- Ali još smo djeca, govorile smo.

No prije nego smo se uspjele naviknuti na menstruaciju, ona je već prestala. Samo smo kratko bile žene u tradicionalnom smislu te riječi.

Kad su navečer svi napustili moju sobu, Teodora me zamolila da poslušam nekoliko intonacijskih prijelaza u njezinoj izvedbi. Leila joj je je prethodno dala svoje opaske. Lara i Jovana isto, a pošto su ovoga puta moje pretrage bile intenzivnije nego inače, htjela me poštедjeti koliko god je mogla. Ipak, htjela je znati moje iskreno mišljenje.

**TEODORA JE SVOJU
IZVEDBU ZAMISLILA
TAKO DA SJEDI NA
BINI, ZATVORENA U
STAKLENU KUTIJU.
NAUČILA JE ČITAV
ATLAS LJUDSKOG
TIJELA NAPAMET. NA
SCENI BI RECITIRALA
ŽENSKU ANATOMIJU,
DETALJ PO DETALJ.**

Ništa nije planirala izostaviti. Ti intonacijski prijelazi događali su se postepeno. Glavu je recitirala monotonim, autorativnim glasom, kao da su kosti lubanje, mozak, oči - važni spisi koje diktira daktilografkinji, ali kad bi prešla na probavni trakt, onda joj se glas mijenjao i sve tako, dok ne bi došla do ženskih reproduktivnih organa koje kao da je oplakivala. Umjesto glazbene pratnje, na scenu je, kao muzičku pozadinu, Teodora planirala postaviti različite medicinske aparate: ventilatore, EKG, respiratore. Rekla je da su te sprave njezin hor.

- Jovana je u pravu, rekla je tiho.

Taman je završila recitirati kosti lijeve šake.

- Samo je pitanje trenutka kad će nas tehnologija razotkriti.

Pazile smo da ne razgovaramo telepatski kad su nam u *Zlatnoj kupoli* ispitivali rad mozga, no to više nije bilo dovoljno. Jovana je bila nervozna s razlogom. Nismo mogle pratiti tehnološki napredak. On je bio jedina stvar koja se odvijala brže od naše propasti. Mogla sam živo zamisliti kako nas umjesto staklenih zidova spajaju i razdvajaju redovi i redovi računalnog koda, algoritmi nečitljivo napisani liječničkom rukom.

- A jesи vidjela o čemu Leila planira pisati za Amerikance?, pitala me.

Nismo nikako mogle zaspati. Mene je boljela ruka, a Teodora je i dalje po glavi prevrtala svoj dramski tekst.

- Ovo o medicinskim kuriozitetima?

- Aha. Baš provocira.

- Amerikanci ionako misle da smo nakaze, rekla sam.

Kad bi netko doista imao želudac da kopa po našim arhivima, video bi da je Balkan desetljećima bio glavno odlagalište europskog medicinskog otpada. Sve čemu bi istekao rok, završilo bi u našim veledrogerijama. Farmaceuti su nam lijekove davali u malim plastičnim vrećicama na kojima su rukom ispisivali njihov sadržaj. Morali biste im vjerovati na riječ. Odlazak u apoteku bio je ravan odlasku na tržnicu: mogle smo naručiti tucet jaja i 50 tableta bromazepama. Čitav je Balkan bio na iglama, anksiozan, uhvaćen u trajni vremenski zastoj. Ljudi su samoinicijativno kupovali analgetike, anksiolitike i antibiotike.

Ne znam tko je prvi primijetio da nešto nije u redu. Starije generacije nisu imale pojma da je taj dugogodišnji eksperiment, to kljukanje tabletama koje nitko na zapadu nije htio uzimati, imalo ozbiljne farmakološke posljedice. Telepatija nije bila jedina nuspojava. Neka su djeca halucinirala, razvijala savršen njuh, mogla vidjeti i čuti stvari koje stariji nisu. Svaki talent koji smo imale bio je 100 miligrama nečega što su naše majke i bake popile šezdeset godina

ranije. Generacijski su prenosile svoje jajne ćelije i probleme s jedne žene na drugu.

- Nismo nakaze, ne pričaj gluposti, rekla je Teodora.

- Ti imaš savršeno pamćenje, lako je tebi. Pogledaj s čim ja živim.

- Tvoj dar je...

- To nije dar, rekla sam. Ne želim slušati 24/7 što drugi imaju za reći.

Morala sam se doslovno pretvarati da ne čujem ništa i da iz istog razloga ne mogu govoriti. Pošto nisu uočili fizički problem s mojim čulima, svake godine me Kupola maltretirala psihologom koji je sa mnom prolazio „traume“ iz djetinjstva koje su mi navodno oduzele dar govora i sluha.

- Svatko ima svoje probleme, rekla je Todora. Pogledaj samo Jovanu.

Zloslutno nas je pitanje znaju li liječnici što smo i kako živimo neprestano proganjalo. Možda su nam te lijekove namjerno slali da ih nekontrolirano pijemo. Možda je čitav Balkan bio medicinski eksperiment.

- I još su nas bombardirali osiromašenim uranijem, rekla je Leila.

- Talijani su ilegalno kod nas odlagali svakakav otpad, rekla je Jovana.

Bile su u pravu.

- *Zlatna kupola* se trebala zvati *Petrijeva* zdjelica, rekla sam prije nego smo Teodora i ja napokon uspjele zaspasti.

Nikad nisam mogla odrediti točno slušam li nekoga ili ga zapravo prisluškujem. Nisam spavala načuljenih ušiju, ali tu i tamo bi i kroz moj najdublji san zasjekao nečiji glas. Pogotovo ako je govorio nešto važno, nešto što me se direktno ticalo. Probudio me šapat nekoliko katova iznad.

- Moraju ostati, rekao je liječnik čiji sam glas odmah prepoznala. Uočio sam nešto zanimljivo na Jovaninoj hipofizi i na Larinom prefrontalnom korteksu.

Ustala sam kao oparena, izašla na hodnik bosa. Jovana je bila budna i nisam je moral da drmusati da ustane.

- Znaju, rekla sam. Moramo ići.

Bila je smirena.

- Zato mi je Nielsson onako šeretski namignula jučer, rekla je.

Obje smo izašle na hodnik. Još se nije bilo razdanilo. Monique je s druge strane stakla panično mahala rukama. Činilo se da je i ona budno pratila sve što se događa. Njezini su se simptomi djelomično

poklapali s Jovaninim, zato su se toliko i zblizile. Mogle su, doduše, komunicirati samo kroz staklo, ali i to je bilo dovoljno.

- Jesi vidjela šifru koju je Nielsson jučer utipkala na izlazu?

Mijenjali su ih svaka 24 sata. Imale smo još malo vremena.

- Sixneufseptzerozeroun, rekla je Monique.

Lara, Teodora i Leila već su bile obučene.

- Idemo!

Nikad mi se nijedan hodnik u životu nije učinio dulji. Ovaj kao da je bio beskrajan.

- Šteta što nemamo dar nevidljivosti, rekla je Leila.

Ona je uvijek zbijala šale kad je bila nervozna. Teodora je tiho nabrajala dijelove uha, valjda da se pokuša razbuditi. Baš kad je rekla *čekić, nakovanj, stremen,* otvorile smo vrata. Ostale šifre bile su mačji kašalj. Lara je stvarno znala s brojevima. Prije nego su medicinari uopće stigli primjetiti da smo pobegle (snimanje kamerom bilo je strogo zabranjeno, iz političkih razloga), već smo bile vani, na zraku. Guske su nad nama letjele jako nisko, kao da nas žele sakriti od tuđih pogleda.

- Kvrugu!, viknula sam. Zaboravila sam *Kasandru*.

- Pusti sad knjige, rekla je Lara. Sve su bankovne kartice tu. To je najvažnije.

Kad smo se dovoljno udaljile, Teodora se okrenula prema *Zlatnoj kupoli* i

nešto promrmljala. Ne znam koji je dio ženske anatomije izgovorila, ali Jovana se iskreno nasmijala.

